

VAARWIJZER

DEEL 1

Waarom een Vlaamse maritieme canon? Omdat de zee gansch het volk is	12
50 Vlaamse maritieme jaren	16
50 maritieme plaatsen in en rond Vlaanderen	18
50 Vlaamse maritieme plaatsen overzee	20

50 VLAAMSE MARITIEME VERHALEN

VLAANDEREN, VLOEDLAND – Nat, plat, midden de zeekaarten geworpen	24
Van de Vlaamse Vallei over bedijkingen tot zeespiegelrijzing	25
Getuigen van de maritieme prehistorie tussen Blankenes en Maastricht	32
De woeste kust in kaart, beeld en letteren	38
DE WATERGRENZEN – Een zeevolk in het groot en in het klein	54
De Nederlands-Franse taalgrens, een kwestie van zee, havens en rivieren	55
Vlaanderen vs. Frankrijk: de overwinning in de Guldensporenslag (1302)	57
Vlaanderen vs. Frankrijk en Holland-Henegouwen: de nederlaag in de Zeeslag op de Gouwe (1304)	61
De Schelde, binnenlandse barrière tussen stammen en havenzones	70
Wel en wee van de internationale uitstraling van maritiem Vlaanderen	72
De watergrensfantasieën van de Groot-Nederlandse Beweging	79
VAN PAX MARITIMA TOT LITUS SAXONICUM – Gallo-Romeinse handelsvaart, Germaanse zeeroof	82
Gallo-Romeinse scheepvaart (1): de boten van Brugge, Wissant, Pommerœul, Woerden en Utrecht	83
Gallo-Romeinse scheepvaart (2): een netwerk van zee- en rivierhavens	87
Gallo-Romeinse scheepvaart (3): de trafieken	90
Gallo-Romeinse scheepvaart (4): de waterweg als missing link van het weggennet (of omgekeerd)	92
Waterbeschaving van de kwartstater met de boot tot Venus en Mercurius aan de Leie	96
Het zeekasteel van Oudenburg, grootste Romeins militair bouwwerk van het land	98
Boegbeelden van Germaanse schepen op de Schelde	102
CARAUSIUS – Keizer van de noordelijke zeeën	104
De Krab, de oudste Vlaamse scheepsnaam en Portchester, het best bewaarde Noordzeecastellum	105
DE VIKINGEN – Drakkarterreur, buitenkans voor een nieuw maritiem graafschap	110
De Viking en zijn drakkar doorheen scheepsarcheologie, werelderfgoed en populair cliché	111
Een blinde vlek in de vroegmiddeleeuwse Noordzeebeschaving?	114

LAND VAN HAVENSTADPOLITIEK – Alle steden zijn havens 120

De hulk van Zedelgem en het oudste Europese stevenroer	121
Sint-Omaars en Grevelingen, Vlaamse havensteden in de renaissance van de twaalfde eeuw	123
De keure van Nieuwpoort van 1163, grafelijke basis van stedelijk havenbestuur	128
Havenstedelijke identiteit in stadsnamen, stadszegels en stadswapens	135
Kroniek van havenstedenstrijd (1): Brugge vs. Sluis en Gent	139
Kroniek van havenstedenstrijd (2): Gent vs. Ieper, en Mechelen vs. Antwerpen en Brussel	143
Kroniek van havenstedenstrijd (3): allen tegen allen, tot Antwerpen vs. Zeebrugge	146

WATERWEGEN EN BINNENVAART – De bloedsomloop van het land 150

Rivieren en kanalen (1): middeleeuwse en vroegmoderne waterbouwkunde	151
Rivieren en kanalen (2): hoe de Scheldesluiting omzeilen en steenkool halen?	158
Van trekschuit tot duwkonvooi (1): pleiten en schuiten in de middeleeuwse toltarieven	178
Van trekschuit tot duwkonvooi (2): pleiten en schuiten in de ogen van tekenaars en schilders	180
Van toerbeurt tot vrije markt (1): het monopolie van de schippersambachten	200
Marktschepen, beurtschepen en barges, voorlopers van trein en bus	202
Rivieren en kanalen (3): Willem I, de kanalenkoning	205
Rivieren en kanalen (4): connectie tussen Vlaamse zeehavens en Waalse industrie	210
Van trekschuit tot duwkonvooi (3): waal, baquet, spits, kempenaar, estuair en autonoom schip	218
Van toerbeurt tot vrije markt (2): trijelaars, vrouwen- en kinderarbeid en de Schippersbeurs	230
Het water in de weg: voordren, bruggen, veren en tunnels	234
Hoe de binnenschippers het land voedden, laafden, kleurden, aandreven en verwarmden	239
Antwerpen en Gent zijn Rijnhavens	248

DE VISSERIJ – Voedster van het volk, bakermat van de zeevaart 252

De middeleeuwse visserijtraditie (1): vissershavenpolitiek en de legende van Gillis Beukel	253
De middeleeuwse visserijtraditie (2): van Nieuwpoortse buis tot Blankenbergse schuit	258
Het Brugse Visserijprivilege, de Nationale Visscherye, de Oostendse sloep en de Duinkerke galette	264
Van visambacht naar visindustrie: visbak, moteur, bokkentreiler	276
Het beestachtige labeur van de IJslandvaarders	283
De ambachtelijke vis op het droge: havens, mijnen, markten en gildehuizen	288
De industriële vis op het droge: havens, mijnen, markten en de burgerprinses	301
Arm Vlaanderen op zee: Paster Pype, het Koninklijk Werk Ibis en de Rode Vloot	308
Vissen, vissersboten, visserskoppen: het kunstgenre en de erfgoedkiekjes	313

VAN ZEEMANSFOLKLORE TOT KUSTTOERISME – Een stroom van traditie, geloof, vermaak en verbeelding 330

Mirakels, sagen en legenden aan, op en in het water	331
Vissersdevotie en -folklore tussen overleven, publieksattractie en werelderfgoed	342
De havenhoertjes van Brugge, Antwerpen en Oostende	348
Boottochtjes en maritieme musea met en tegen de stroom	374
Kusttoerisme, favoriet tijdverdrijf van elite en massa	356
Watersport en pleziervaart (1): de clubs	380
Watersport en pleziervaart (2): de varenslui	386
Klank en beeld van <i>Allen die willen te kap'ren varen</i> tot <i>Terug naar Oosterdonk</i>	390
Willy Vandersteen, Bob De Moor en de avonturen van de maritieme strip	393

HAVENSTADARCHITECTUUR – Tien iconische gevelpartijen aan het water 398

Graslei en Korenlei, het middeleeuwse havenhart van Gent	399
Het Beursplein in Brugge, bakermat van de beurshandel	404
De Antwerpse Handelsbeurs, moeder van alle beursgebouwen	407
Het Hessenhuis, wieg van het grootste havenbedrijf ter wereld	414
's Hertogenmolens, symbool van pre-industrieel rivierbeheer	418
Fort Napoleon: Oostende gekneld tussen Franse en Engelse invasieplannen	422
Het Zuiderpershuis: waterkrachtcentrale wekt Antwerpse havenstadvernieuwing op	426
Thurn en Taxis: de monumentaalste havengebouwen staan in... Brussel	432
De Péniche en de Normandie, pakketbootstijl toegepast naar de letter	442
Het Nieuw Havenhuis, internationale spektakelarchitectuur aan de Antwerpse dokken	449

DE GOUDEN EEUWEN VAN BRUGGE – De Stapel der Christenheid 452

De middeleeuwse metropool Brugge (1): middelpunt van Vlaanderen en Europa	453
De middeleeuwse metropool Brugge (2): de toegang uit zee en de voorhavens	460
De middeleeuwse metropool Brugge (3): de haven en haar uitrusting	468
De middeleeuwse metropool Brugge (4): de schepen	478
De middeleeuwse metropool Brugge (5): Tolhuis en Stadskraan	486
Vlaanderen in de knel tussen Frankrijk en Engeland (1): de Zeeslag bij Damme van 1213	491
Vlaanderen in de knel tussen Frankrijk en Engeland (2): de Zeeslag bij Sluis van 1340	494
Vlaanderen in de knel tussen Frankrijk en Engeland (3): het Beleg van Kales van 1436	498
De middeleeuwse metropool Brugge (6): de Vlaamse actieve handel en zijn Atlantische actieradius	500
San Matea / Peter von Danczk: de kaapvaartrel tussen de Medici's, Karel de Stoutte en de Hanze	502
De middeleeuwse metropool Brugge (7): verfijnde en verblufte vreemdelingen	508

De middeleeuwse metropool Brugge (8): de Afrikaanse tentakels	510
Brugges ondergang (1): de verzanding van het Zwin, geen 'mythe'	512
Brugse maritieme ideologie (1): havenpropaganda, havenplannen en havenondergang in beeld	520
Brugges ondergang (2): de verzanding van de havenpolitiek	532
Brugse maritieme ideologie (2): van gouden tijd over nationaal belang tot lamentatie	534
Het werelderfgoed van Brugge, het natuurpark Het Zwin en de vergeten Zwinstadjes	541
DE LIEVE EN DE SASSEVAART – De drang van de Gentenaars naar de zee	546
De Lieve, eerste megakanaalproject van Europa	547
De Sassevaart, voorloper van het Kanaal Gent-Terneuzen	554
DE HANZE – Brugge en Antwerpen als voorlopers van Europese eenwording	574
Grensoverschrijdende Hanzetrots (1): solidariteit, privileges, boycotts, nationalisme	575
Grensoverschrijdende Hanzetrots (2): de kogge, Duits vlaggenschip maar Vlaamse uitvinding?	580
Grensoverschrijdende Hanzetrots (3): de Hanzehuizen van Brugge en Antwerpen	584
De Vonnissen van Damme, spil in de uitbouw van een Europees zeerecht	590
DE HAVENARBEIDERS – Havenwerk tussen traditie, beroepstrots en liberalisering	594
Pre-industriële havenarbeid: technologie, solidariteit, rituelen en strijd	595
De strijd van de havenbonden voor menswaardig werk	600
Symbolenstrijd rond de Buildrager van Constantin Meunier en de Wet-Major	608
DE VLAAMSE ADMIRALITEIT – Basis van zeewezen en zeemacht in de Nederlanden	612
Vlaams zeewezen (1): van de kruistochten tot de oudste scheepsvlag	613
Vlaams zeewezen (2): territoriale wateren, een Vlaams concept	615
Bourgondisch zeewezen: pracht en praal rond het Gulden Vlies en de pseudo-kruistochten	620
Habsburgs zeewezen (1): de marinekemphanen Maximiliaan van Oostenrijk en Filips van Kleef	628
Habsburgs zeewezen (2): Spaans-Nederlandse zeewetten als inspiratie voor de buurlanden	632
Habsburgs zeewezen (3): Cornelius de Schepper, meesterbrein van de maritieme politiek	635
De Belgische marine van kolonisatiewerktuig tot NAVO-bondgenoot	639
Sponsors	648

VAARWIJZER

DEEL 2

DE MARINESCHILDERS – Een nieuw kunstgenre uit Vlaanderen	660
Laatmiddeleeuwse schepen en havens bij de Vlaamse miniaturisten en Hans Memling	661
De kring van Joachim Patinir en de allereerste marines	674
Pieter Bruegel de Oude: de Boerenbruegel is ook een Zeebruegel	688
Paul Bril en Joos de Momper de Jonge: imaginaire havens en woeste zeestormen	697
Maritiem barokspektakel (1): Peter Paul Rubens en Andries van Eertvelt	703
Maritiem barokspektakel (2): Bonaventura Peeters de Oude en Hendrik van Minderhout	710
Naar moderne havensteden: Wenzeslaus Wieden, Paul-Jean Clays en Robert Mols	718
Van pleinairisme op het strand tot kusttoerisme: Jan Verhas en Auguste Oleffe	722
Zonovergoten spelevaren op de Leie met Émile Claus	724
Somberen langs de Gentse binnenwateren met Albert Baertsoen	728
Vervreemden in de haven van Oostende met James Ensor en Léon Spilliaert	736
De klare maritieme lijn van Henri Cassiers	740
De brute maritieme realiteit van Eugène Van Mieghem en Constant Permeke	747
Hedendaagse maritieme industrie: Victor Servranckx en Frans Masereel	747
 DE MARITIEME DIASPORA – Avonturen van varenslui en ondernemers overzee	 756
Jacob van Brugge en Joost de Hurtere, kolonisatoren van de Vlaamse Eilanden	757
Ferdinand van Olmen, voorloper van Columbus	761
<i>Calcoen</i> , ooggetuigenverslag van Vasco da Gama's veroveringstocht naar Indië	764
Roeland van Brugge, ontdekker van de Straat van Magellaan en eerste Vlaamse wereldomvaarder	770
Simon van Salingen, Olivier Brunel en Jan van de Walle, pioniers van de Russische zeehandel	774
Hamburg en Frankfurt, Duitse commerciële hoofdsteden dankzij Zuid-Nederlandse instroom	778
Jacobus van de Koutere, diamanthandelaar in Indië en Zuidoost-Azië	782
Courten-Boudaen, Vlaams-Engels-Zeeuwse maritieme multinational	784
De Willem, Marselis, Rodenburgh en De Coninck, wegbereiders van de Deense overzeese handel	787
Hulsius, Raule, Tavernier en Van Ertborn, stamvaders van de Duitse marine en zeehandel	790
Murat Flamenco van Antwerpen, Emmanuel de Aranda van Brugge en de Barbarijse zeerovers	796
Deurbroucq, Van Alstein en d'Havelooze, slavenhandelaars in Nantes	800
Charles de Proli, bankier en directeur van de Keizerlijke Aziatische Compagnie van Triëst	804
Frans de Wollant, Russisch minister van wegen en waterwegen en ontwerper van Odessa	806
Balthazar Solvyns, marineschilder, Indisch volkenkundige en havenkapitein	810
Alexandre Delehay, Louis van den Broek et Auguste Morel, oprichters van Bureau Veritas	815
George Washington Goethals, bouwster van het Panamakanaal	817

DE GOUDEN EEUW VAN ANTWERPEN – De eerste wereldhavenstad

Ludovico Guicciardini's <i>Beschryvinghe</i> , live-verslag door een Florentijns koopman	826
Een Gouden Eeuw met ups en downs	827
Antwerpen als hoofdstad van de proto-globalisering	830
Havenstad van een maritiem wereldrijk	834
Antwerpen, kind van de Schelde	840
De havenstadtrots van de Antwerpse redegezichten	846
Knooppunt van vreemde en Antwerpse koophandel	861
Knooppunt van vreemde en Antwerpse scheepvaart	870
Dierick van Paesschen, reder ter pelgrimvaart op Palestina	872
Het concern Schetz, een Antwerpse maritieme multinational	875
De rietsuikermolen van Erasmus Schetz, Braziliaans-Antwerps werelderfgoed	878
Gilbert van Schoonbeke, uitvinder van de moderne havenexpansie	880
Twintig zestiende-eeuwse haventerminals	884
Gillis Hooftman, scheepvaarttycoon en opstandeling	891
De Antwerpse kunstnijverheid en de zeehandel	897
Antwerpen als broeinest van maritieme kennis (1): drukwerk en zeekaarten	899
Antwerpen als broeinest van maritieme kennis (2): reis- en landbeschrijvingen	904
Schetz, Plantijn en de Antwerpse handel met de kannibalen	914
Antwerpen als broeinest van maritieme kennis (3): nautische wetenschappen	920
Michiel Coignet, vader van de zeevaartkunde in de Nederlanden	922
Antwerpen als broeinest van maritieme kennis (4): handels- en rechtswetenschappen	925
Antwerpse maritieme ideologie (1): het handels- en scheepvaartprimaat	928
Antwerpse maritieme ideologie (2): Pieter Gillis, Desiderius Erasmus en Thomas More	931
Antwerpse maritieme ideologie (3): Agrippa en Bruegels Toren van Babel	933
Antwerpse maritieme ideologie (4): het Landjuweel van 1561	936
Antwerpse maritieme ideologie (5): Joris Hoefnagels <i>Patientia</i>	939
Antwerpse maritieme ideologie (6): tussen tolerantie en de Spaanse Zwarte Legende	943

GERARDUS MERCATOR – Vader van de moderne zee- en landcartografie

Mercators aardglobe voor zeevarenden	952
Mercators wereldkaart voor zeevarenden	953
Mercator als inspirator van de noordelijke doorvaart, het British Empire en de USA	955
Mercator als speelbal van nationale en ideologische strijd	960

ABRAHAM ORTELIUS – Uitvinder van de atlas en de continentendrift

Het maritieme verhaal achter de eerste wereldatlas	966
Ortelius' kijk op de actieradius van de Engelse en de Antwerpse zeevaart	967
Aeneas, Argonauten, zeemonsters, de Vier Werelddelen maritiem humanisme en eurocentrisme	969
Braun & Hogenberg, stedenatlas of havenstedenatlas?	978

DE WILLEBROEKSE VAART EN HET BRUSSELSE ZEEKANAAL – Brabants en internationaal infrastructuurwonder

De stadshaven van Brussel, van <i>portus</i> tot archeologische vondst	998
De Willebroekse Vaart, van stedenoorlog tot volksfeest	999
Hofstad van een maritiem wereldrijk	1006
De schilderachtigheid van de Willebroekse Vaart en de Brusselse stadshaven	1013
Het Zeekanaal van Brussel, van monumentalisering tot stadsontwikkeling	1024

DE SCHELDESLUITING – De Zuid-Nederlandse ruggengraat gebroken

De Val van Antwerpen (1): Zuid-Nederlandse Watergeuzen en de stokkende Scheldevaart	1038
De Val van Antwerpen (2): het militaire blunderboek rond de schipbrug van Farnese	1039
De Val van Antwerpen (3): capituleren in het volle besef van de Scheldesluiting	1044
De Zuidelijke Nederlanden als slachtoffer van de maritieme geopolitiek	1050
De Scheldesluiting, twee eeuwen onmacht van bestuurders en kunstenaars	1053
De blokkade van de Vlaamse kusthavens en de verboden vaart op de Spaanse kolonies	1059
Michiel Florent van Langren: selenograaf, zeevaartkundige en haveningenieur	1067

DE DUINKERKERS – De Gouden Eeuw van de Vlaamse kaapvaart

Spaans-Vlaams Duinkerke, het Algiers van het Noorden	1080
Het verschil tussen zeeroof, zeeoorlog, kaapvaart en kleine plundering	1081
Het fregat, het volmaakte Vlaamse scheepstype	1087
Kaapvaart in de praktijk, tussen voetspoeling en rantsoenering	1089
Michiel Jacobsen, Jan Jacobsen en Jacob Colaert, de Vlaamse zeehelden	1095
Frans-Vlaams Duinkerke, van kapersnest tot maritiem-industrieel complex	1097
Jan Bart, Frankrijks nationale zeeheld: de anekdotes, de portretten, de eerbetuigingen	1099

DE GOUDEN EEUW VAN HOLLAND – Zeevaartimperium gebouwd op Zuid-Nederlandse immigratie 1118

Balthasar de Moucheron, eerste mondiale reder van de Nederlanden	1119
Petrus Plancius, wegwijzer voor de Noord-Nederlandse wereldexpedities	1122
Petrus Plancius, maritiem wetenschapper en onderwijzer	1128
De Moucheron en Plancius, kemphanen van de noordoostelijke doorvaart	1130
De Mouchérons zeestation op Principe, voorloper van de Kaapkolonie	1137
Cornelis Claesz, eerste maritieme uitgever	1140
Pieter de Marees, eerste Nederlandstalige etnograaf van Afrika	1143
Isaac Le Maire, uitdager van de VOC	1147
Jacob Le Maire, ontdekker van Kaap Hoorn en de Le Maire-Straat	1149
Willem Usselinckx, idealist van de handelsvaart op Amerika	1154
Willem Usselinckx, Abraham Cabiljau, Samuel Blommaert en de start van de Zweedse wereldhandel	1156
Dirck van Os, croesus van Amsterdam en stamvader van de 'VOC-mentaliteit'	1161
Johan van der Veeken, icoon van het Rotterdamse ondernemerschap	1164
Het wereldomvaartplan van de Compagnie Van der Haghe-Van der Veeken	1168
Steven van der Haghen, eerste veroveraar in Oost-Indië en eerste VOC-admiraal	1176
Joris van Spilbergen, triomferend VOC-admiraal en wereldomvaarder	1178
Pieter van den Broecke, VOC-baanbreker in Afrika, Arabië, Indië en Indonesië	1186
Het dagboek van Pieter van den Broecke, reisgids door de proto-globalisering	1188
Pieter van den Broecke, held of anti-held van Batavia?	1190
Pieter de Carpentier en Jacques Specx, de humane Antwerpse gouverneurs-generaal van de VOC	1192
Francisco Pelsaert, eerste Europese geschiedschrijver over Indië	1194
Francisco Pelsaert, bevelhebber van het horrorschip Batavia	1196
Antwerpse schatten aan boord van de Batavia	1202
Amsterdam – of Nieuw-Antwerpen?	1204
Hollandse maritieme ideologie (1): Vondels <i>Lof-Gesangh over de wijd-beroemde scheeps-vaert</i>	1214

Plancius, Hondius, Goos en Vingboons, gangmakers van de Hollandse maritieme cartografie	1216
Simon Stevin, de maritieme homo universalis	1221
Isaac Massa, wegbereider van de handel op Rusland, Siberië en Perzië	1230
Hoe Zuid-Nederlandse intriges de Amerikaanse Oostkust openbraken	1236
Antwerpse kolonies aan de Hudson en de Delaware	1240
De Zuid-Nederlandse aanstichters van de Nederlandse en de Amerikaanse slavenhandel	1246
Hollandse maritieme ideologie (2): Barlaeus' <i>Wijze koopman</i>	1250
Joannes de Laet, grootreder op Amerika	1252
Joannes de Laet, <i>mercator sapiens</i> in het echt en slavenhandelaar	1254
Cornelis Melijn, Amerika's eerste democratische activist	1256
Govert Loockermans: koksmaatje realiseert American Dream	1259
Cornelis Lampsins, magnaat van Vlissingen en baron van Tobago	1262
Carolus, Gilsemans en Commelin: Zuid-Nederlanders tussen Spitsbergen en Nieuw-Zeeland	1268
Hollandse maritieme ideologie (3): Pieter de la Courts <i>Interest van Holland</i>	1278
Aernout van Overbeke, de moppentappende admiraal	1280
De Hollandse marineschilderkunst, een Vlaamse schepping	1283
Vader en zoon van de Velde, grootmeesters van het Nederlandse en het Engelse zeeschilderij	1288
Zuid-Nederlandse verhalen achter Noord-Nederlandse varende replica's	1298

DE OOSTENDSE COMPAGNIE – Eerste Zuid-Nederlandse aandelenvennootschap, Europese twistappel 1304

Het succesverhaal van een Antwerps-Gents-Brugs-Oostendse wereldrederij	1305
De schepen, bemanningen en handelsposten van de Oostendse Compagnie	1307
De Oostendse Compagnie als speelbal van handelsnijd, diplomatie en juristerij	1324
Oostende, nationale haven van de Oostenrijkse Nederlanden	1328
 Sponsors	 1344

VAARWIJZER

DEEL 3

DE NATTE LETTEREN – Tien sleutelverhalen over scheepvaart, rivieren en havens	1356
Hugo Verriest, <i>De Zee</i> : Als de waatren, de groote wateren der zee daar spoelden (1878)	1357
Albrecht Rodenbach, <i>Gudrun</i> : Uit houwe Trouw wordt Moerenland herboren (1882)	1359
Albrecht en Georges Rodenbach, Vlaamse zeeromanticus vs. Franstalige antihavenmysticus	1361
<i>Le Port</i> van Émile Verhaeren, werelddichter van de wereldhaven (1895)	1366
Émile Verhaeren: de canons, de monumenten, de collega's	1369
Stijn Streuvels, <i>De teleurgang van de waterhoek</i> : openbare werken en de gyptendeerne (1927)	1372
<i>De teleurgang van de waterhoek</i> als ijkpunt van seksuele bevrijding en het NIMBY-syndroom	1374
Karel van den Oever, <i>Dinska Bronska</i> : neoromantiek in de emigrantenhaven (1927)	1377
Lode Zielens, <i>Moeder, waarom leven wij?</i> – ellende-encyclopedie van het havenproletariaat (1932)	1378
Sleeckx, De Bom, Baekelmans, Zielens: de Antwerpse havenkant als wieg van de Vlaamse literatuur	1380
Maurice Gilliams: waar is de literaire zintuiglijkheid van de havenstad heen?	1383
<i>Bruun</i> van Gaston Duribreux, de eerste vissersroman (1939)	1384
Willem Elsschot, <i>Het dwaallicht</i> : met Afghaanse matrozen op zoek naar een zakkennaaster (1946)	1386
Elsschot, de literaat ontsnapt uit het havenkantoor	1389
Filip De Pillecyn, <i>Mensen achter den dijk</i> : de zeeldraaiers van Hamme tussen dorp en wereld (1949)	1390
Touwslagen, riviervaart en toerisme, tradities van het Scheldeland	1392
Libera Carlier, <i>De zondagslepers</i> : no-nonsense op de scheepsbrug (1957)	1394
Van Cyriel Verschaeve tot Bart Plouvier: hoe de natte literatuur opdroogde	1396
DE FRANSE MARITIEME REVOLUTIE – Open Schelde, moderne Scheldehaven	1398
De heropening van de Schelde: de principes, de bravoure, de feesten, de realiteit	1399
Peilingen, kaarten, dokken, kaaïen, werven, zeewezen: de Scheldehaven in een nieuw kleedje	1407
De napoleontische marineprojecten: Frans, Antwerps, Vlaams, Nederlands en Duits erfgoed	1427
COCKERILL EN BOEL – Opkomst en ondergang van de scheepsbouw	1436
Scheepsbouwtradities, van hout tot staal	1437
De scheepswerven: schepen, records, mensen, doodsstrijd	1451
HET KANAAL GENT-TERNEUZEN – Zeeweg voor katoen- en staalpioniers	1462
De Gentse industriehaven: tweehonderd jaar onderhandelen en graven	1463
Het havenerfgoed en de havenkunst van de Gentse katoenbaronnen	1472
Sidmar, Vlaams-Europees maritiem staal voor de welvaartsmaatschappij	1482

DE BELGISCHE KOOPVAARDIJ – Onder nationale vlag de wereldzeeën op	1484
De Belgische reders, een zaak van immigranten en families	1485
Vechten voor een koopvaardijpolitiek, tegen desinteresse en <i>substandard shipping</i>	1487
Belgische koopvaarders van 45 tot 450.000 ton	1489
HET SCHEIDINGSVERDRAG – Het internationaal maritiem statuut van België en Antwerpen	1504
De Antwerpse doortochtrechten door Nederland, trans-Europees netwerk avant la lettre	1505
De loods: een Vlaams oerberoep, tot in Nederland	1510
De IJzeren Rijn(en), van oorsprong van het Europese spoor tot spookspoor	1513
OOSTENDE-DOVER – Bijna 400 jaar maalboten naar de witte kliffen	1518
Oostende-Dover: de legendarische schepen	1519
Oostende-Dover: de legendarische passagiers, de kunstenaars, en Sexual Healing	1524
DE ANTWERPSE HAVENEXPANSIE – Bron van de Vlaamse welvaart	1532
Kanaaldokken: de Antwerpse hinkstapsprong naar de zee begint	1533
Het Tienjarenplan, industrieel symbool van de golden sixties	1553
De Waaslandhaven, het hindernissenparcours van de Linkerscheldeoever	1560
Containers: de wereld wordt een dorp in Antwerpen	1564
Havenactivisme (1): de pro-traditie, van havenpolka tot mosselboycot	1570
Havenactivisme (2): de contra-traditie, van Duwvaartkanaal tot Doel	1576
DE AFKOOP VAN DE SCHELDETOL – Antwerpen vrij dankzij de maritieme wereldgemeenschap	1582
De Scheldetolcampagne: de geheimen van de riviervaatdiplomatie	1583
Het Scheldetolsucces: de feesten en de monumenten	1585
DE RED STAR LINE – De American Dream van twee miljoen landverhuizers	1590
Red Star Line: de schepen, de terminal, de business	1591
Red Star Line: de passagiers, de klassen, de emoties	1602
DE BAGGERAARS – Wereldwijde verbouwers van landen en zeeën	1614
Baggeren: de schepen, de werven, de mensen	1615

DE SCHELDEVERDIEPINGEN – Non-stop diplomatie voor de levenslijn van het land	1626
De bevaarbaarheid van de Schelde, meer een politiek dan een technisch probleem	1627
PIANC, WERELDVERENIGING VAN WATERINGENIEURS – Brussel als hoofdstad van de waterbouw	1636
De Vlaamse waterbouwtraditie van PIANC tot blauwe cluster	1637
DE CONGOBOTEN – Vlaggenschepen van expansionisme en kolonialisme	1642
Belgische maritieme ideologie (1): Leo de Foere en de expansionistische pioniers	1643
Belgische maritieme ideologie (2): de overzeese dromen van Leopold I	1645
Belgische maritieme ideologie (3): de overzeese dromen van prins Leopold	1650
Belgische maritieme ideologie (4): de overzeese doctrine van Henri-Alexis Brialmont	1652
Belgische maritieme ideologie (5): het overzeese imperialisme van Leopold II	1654
Belgische maritieme ideologie (6): van de internationale aardrijkskundige beweging tot Congo	1656
Belgische maritieme ideologie (7): de internationalisering van de Congostroom	1658
Belgische maritieme ideologie (8): de binnenlandse Congocritici van toen	1660
De scheepvaart van koloniaal België (1): van Engels-Duits duopolie tot Belgisch establishment	1662
De scheepvaart van koloniaal Congo (1): van ontdekking tot verovering	1665
Belgische maritieme ideologie (9): de Britse campagne tegen de Congostaat	1674
De scheepvaart van koloniaal België (2): de ‘Villeboten’ en hun terminals	1676
De scheepvaart van koloniaal België (3): het leven aan boord van een Congoboot	1691
De scheepvaart van koloniaal Congo (2): van exploitatie tot onafhankelijkheid	1698
Belgische maritieme ideologie (10): Belgisch en onafhankelijk Congo geëvalueerd	1704
Belgische maritieme ideologie (11): wat van het overzeese expansionisme (wel en niet) overbleef	1706
DE HAVEN VAN ZEEBRUGGE – Van snelhaven tot polyvalente diepzeehaven	1710
De herleving van Brugge, een campagne van haveningenieurs en havenactivisten	1711
Zeebrugge, een non-stop metamorfose	1726
De grote Belgische havenoorlog (1): geen Vlaams Superkanaal, wel een Rotterdam-Antwerpenpijp	1730
De grote Belgische havenoorlog (2): geen Vlaams haveneiland, wel een nieuw Zeebrugge	1732
CMI, WERELDVERENIGING VAN MARITIEME JURISTEN – Eengemaakt zeerecht, een Antwerpse uitvinding	1736
Beernaert, Jacobs, Franck, Lejeune en Lilar, de zeerechtlegenden uit Oostende en Antwerpen	1737

DE EXPEDITIE VAN DE BELGICA – Eerste overwintering op Antarctica 1740

De Belgica, een verhaal van grote en kleine namen	1741
De Belgica, een verhaal met mondiale tentakels	1753
De Belgica, mijlpaal in een traditie van zeewetenschappen	1760

DE SCHOOLSCHEPEN – Kadetten over de wereldzeeën 1770

Windjammers van scheepsramp tot museumschip	1771
---	------

DE GROTE OORLOG EN HET GROTE WATERWEGENVERDRAG – Verdrongen legers, verdrongen diplomaten 1778

Natte oorlogsellende (1): hulpgoederen van overzee en het front aan de IJzer	1779
Natte oorlogsellende (2): de duikboten, Passchendaele en de raids op Zeebrugge en Oostende	1787
Het Grote Waterwegenverdrag (1): de maritieme droomdeal	1798
Het Grote Waterwegenverdrag (2): de belgicistische en wallingantische sabotage	1800
Het Grote Waterwegenverdrag (3): het Wielingenfiasco	1804
Het Grote Waterwegenverdrag (4): de Groot-Nederlandse en de Klein-Hollandse sabotage	1806

HET ALBERTKANAAL – Antwerps-Limburgs-Waalse slagader 1810

De Schelde-Maasverbinding, dictaat van geologie en politiek	1811
---	------

DE BEVRIJDING VAN ANTWERPEN – Maritieme poort naar de geallieerde overwinning 1824

WO II aan het water (1): nederlagen en overwinningen van Eben-Emael tot Ten Aard	1825
WO II aan het water (2): van de Slag om de Schelde tot de Amerikaanse ruimtevaart	1832
De torpedering van de Léopoldville: de kersttragedie in de doofpot	1852

BRUSSEL, MARITIEME HOOFDSTAD VAN EUROPA – Zee-, scheepvaart- en havenpolitiek op het Schumanplein 1856

De Europese maritieme beslissers en de Brusselse maritieme lobby	1857
--	------

HERALD OF FREE ENTERPRISE – De zwaarste scheepsramp in Vlaamse wateren 1860

Townsend Thoresen, succes en falen van de commerciële uitdager van de staatsferry's	1861
De dagtrip voor 1 pond die honderden mensenlevens verwoestte	1863

DE MARITIEME STAATSHERVORMING – Een Vlaamse scheepvaart- en havenpolitiek 1866

Vlaamse maritieme ideologie (1): de <i>Verhandeling op d'Onacht</i> van Jan Baptist Verlooy	1867
Vlaamse maritieme ideologie (2): <i>De Drie Zustersteden</i> van Karel Lodewijk Ledeganck	1872
Vlaamse maritieme ideologie (3): 'zeevaert' en 'den volksgeest' in de Grievencommissie	1874
Vlaamse maritieme ideologie (4): het Vlaams overzees expansionisme van Lodewijk De Raet	1876
Vlaamse maritieme ideologie (5): de catch-22 van de Groot-Nederlandse havenconcurrentie	1878
Vervlaamsing van Vlaanderen, maritimisering van België: de perfect parallelle verhalen	1880
Waalse maritieme ideologie: waterwegenpolitiek als reddingsboei	1890

DE MARITIEME TOEKOMST – Onbemand, klimaatneutraal, en een Vlaams maritiem museum? 1896

SWOT-analyse van maritiem Vlaanderen (1): de sterkten en de kansen	1897
SWOT-analyse van maritiem Vlaanderen (2): de zwakten en de bedreigingen	1906

Waarom een Vlaamse maritieme canon? (vervolg)	1908
Omdat maritieme geschiedenis in Vlaanderen een blinde vlek is	1908
Omdat de Vlamingen maritiemer moeten denken	1909
Om het maritieme bedrijf te dediaboliseren	1914
Omdat maritiem Vlaanderen maritiem België is, en omgekeerd	1919
Om te begrijpen dat de grote havens van de Nederlanden Vlaamse kosmopolissen zijn	1920
Om de Nederlandse canons te corrigeren (1): weg met de mythe van de open Schelde	1924
Om de Nederlandse canons te corrigeren (2): de maritieme Zuid-Nederlanders geïntegreerd?	1937
Om de Nederlandse canons te corrigeren (3): Belgische, Vlaamse of Waalse nationale trots?	1942
Om de Nederlandse canons te corrigeren (4): Nederlandse nationale trots, gekaapt op het Zuiden?	1952
Om de Nederlandse canons te corrigeren (5): een fusie van maritieme clusters en beschavingen	1962
Om de Nederlandse canons te corrigeren (6): om de Hollandse Gouden Eeuw te delen	1969
Omdat er een Vlaams Maritiem Museum moet komen	1975

Maritieme bronnen	1979
Dankwoord	2052
Afkortingen	2054
Over de auteur	2055
Sponsors	2056